

Historický přehled – léta 1945-1997

(Vzpomínky nejen osobní)

Do almanachu gymnázia vydaného k jeho padesátému výročí v r. 1947 napsal tehdejší ředitel PhDr. Václav Vávra stať Kritické a osudové chvíle naší školy. Mínil tím období svého ředitelování v letech 1937-41, tudíž konec masarykovské demokracie. Tehdy se už začalo rozhodovat nejen o osudu našeho státu, ale také o osudu lidstva v celé Evropě. A těch „osudových a kritických chvil“ bylo v dalších padesáti letech bezpočet.

Ještě po celý rok 1948-49 byla nadřízeným úřadem náhodského gymnázia Zemská školní rada v Praze, personálně obsazená zemskými inspektory. Byli to vesměs odborníci pro jednotlivé předměty s dlouholetou školskou praxí, mnohdy autoři středoškolských učebnic. Obvykle se také stávali předsedy maturitních komisí, nebo delegovali ředitele, případně zkušené profesory z jiných škol.

V září 1945 začala působit pobočka našeho gymnázia v Novém Městě nad Metují. Byla víceméně samostatným ústavem, trvala jen do června 1951. Více o ní je ve vzpomínce prof. Bohumila Dvořáčka a několika studentů.

Radostná atmosféra oslav padesátého výročí školy na začátku července 1947 se začala pomalu rozptylovat v obavách o další vývoj republiky a stále zřetelněji se začaly střetávat tendence demokratické s nedemokratickými. Začátek roku 1947-48 se rozběhl obvyklým tempem. Profesorský sbor zůstal nezměněn za vedení ušlechtilého a vzdělaného RNDr. Miloslava Hlaváčka. Ve dnech začínající únorové krize zaslal sbor prezidentu Benešovi telegram, ujišťující ho o oddanosti jeho osobě jako představiteli demokracie. Když se však brzy potom tři členové

sboru neúčastnili celostátní stávky na podporu komunistických požadavků, udělil jim „akční výbor“ okresního školského úřadu písemnou „výstrahu“, neboť se nechovali „náležitě“. Akční výbory byly už zařízením komunistickým. Byl to první náznak, jak vznikající nedemokratický režim hodlá pronikat do školství.

V této pohnuté době zemřeli dva významní členové sboru, Čestmír Kešner, matematik a deskriptivář v březnu 1948, a v červenci 1949 Jaroslav Starý, významný přírodopisec, působící zde od r. 1913.

Po únorovém převratu se ještě na veřejnosti i ve školách připomínají březnové narozeniny prezidenta Masaryka i tragická smrt Jana Masaryka, na jehož pohřeb odjíždí početná delegace studentů. Dokonce je možno ohlásit rozhlasem smrt prezidenta Beneše 3. září 1948. Po městě jsou však v den jeho pohřbu rozestaveny hlídky závodních milicí; ty obsadily i školní dvůr. Únor byl tragedií pro celý stát, a ovšem také pro jeho školství. Smutnou skutečností je, že jeho úpadek způsobil v podstatě tehdejší ministr školství Zdeněk Nejedlý, před válkou univerzitní profesor, hudební vědec, autor široce založených děl, i když ne vždy dokončených. Patrně hlavně vlivem své válečné emigrace v Sovětském svazu zhlédl se v tamějším socialistickém školství, a nedbaje na poměrně vysokou úroveň školství našeho a obklopen ctižádostivými nohsledy, začal bezohledně uskutečňovat tak zvanou jednotnou školu. Bylo jí pochopitelně zasaženo i náchodské reálné gymnázium, ústav od začátku dobré úrovně. v září 1948 změnil školský zákon osmitřídní gymnázia na čtyřletá, a ta existovala do roku 1953. v červnu maturovaly poslední čtvrté ročníky. Žáci třetího ročníku prošli prázdninovým kurzem, jehož závěrem byla zářijová maturita. Vznikla jedenáctiletá střední škola (5 tříd 1. stupně, 3 tř. 2. stupně, 3 tř. střední). Tím však reformy nekončí: dalším školským zákonem vzniká od 1. září 1961 střední všeobecně vzdělávací škola, samostatný 3. stupeň (SVVŠ). Konečně 1. září 1968 začalo opět čtyřleté gymnázium.

Všechny tyto tři stupně sídlily jednak v budově na Komenského třídě, jednak v budově gymnázia v ulici Řezníčkově. v jeho čele stál v průběhu těchto let ředitel Jaroslav Máslo, ve funkci jeho zástupců se vystřídali odborní učitelé Slavík, Rydlo a Ruidr a pro 3. stupeň PhDr. Karel Červinka.

Po roce 1948 následovala léta kruté a bezohledné totalitní vlády komunistické se všemi důsledky společenskými i individuálními. Komunistická strana se tudíž stala rozhodující silou také ve škole. Jejími členy musí být samozřejmě ředitel se svými zástupci, a ti jsou ovšem všichni bedlivě sledováni okresním výborem strany, hlavně v záležitostech personálních a kádrových. Po únorovém převratu vstoupila do strany většina sboru z obavy o existenci. Následovalo intenzivní školení, jakási převýchova morálně myslících lidí v lidi „zvláštního ražení“ myšlenkového, politického i lidského. Školení vlastně nikdy nekončilo definitivně, neboť stranické myšlení se vyvíjelo od jednoho stranického sjezdu k dalšímu a bylo také neustále prověřováno. A tak se postupně ukazovalo, že zdaleka ne všichni, kdo do strany vstoupili, jsou schopni zvládnout vědu všech věd, a proto ze strany buď sami vystoupili, nebo nebyli prověřeni. Nelze nepřipomenout, že ve státě nastalo období nebezpečných procesů, v nichž šlo mnohdy o život, u podezřelého občana pak o zaměstnání nebo o možnost studia dětí. v této atmosféře plné napětí a nejistoty dochází v únoru 1950 k tragické události: Patrně poněkud psychicky labilní tělocvikář a zeměpisec Jan Vaníček neunesl tuto tíživou situaci nestraníka a sám ukončil svůj život ve sklepě gymnázia. Jeho pohřbu v Polici se účastnil celý profesorský sbor, kromě dvou představitelů strany.

Nezbytnou součástí života školy byly kromě různých forem školení také konference a schůze jak o záležitostech výuky a výchovy, tak o problémech stranických i odborářských, z nichž nejdůležitější byly ovšem stranické celostátní sjezdy naše a sovětské. v pozdějších letech byly zavedeny středeční čtvrthodinky před začátkem vyučování s referátem o

nejaktuálnějších politických otázkách.

Prodlouženou rukou strany se staly odbory. Ve školství prošla jejich organizace několika fázemi, od jednotné pro všechny druhy škol ve městě, případně okrese, až po samostatnou středoškolskou pro zaměstnance gymnázia, ekonomické, stavební a strojnické průmyslové školy. Jejich politickou funkcí bylo přesvědčovat zejména nestráníky o správnosti stranických rozhodnutí nebo schvalovat nepopulární rozhodnutí, např. propuštění ze školské služby, organizovat brigády apod.

Třetí významnou, v podstatě politickou součástí školy se velmi brzy stal svaz mládeže. Členství v něm bylo sice dobrovolné, ale bylo nezbytné, neboť školská organizace podávala své posudky k maturitě a zejména k vysokoškolskému studiu. Po vzoru sovětského Komsomolu bylo jejím hlavním smyslem vychovávat mladé lidi k budoucímu členství ve straně. Své politické moci si byli vědomi zvláště dobře placení okresní funkcionáři a dovedli ji uplatňovat se značnou arogancí.

Jednou z hlavních povinností svazáků bylo organizovat a účastnit se prázdninových zemědělských brigád, při nichž pedagogický dozor měli původně učitelé, stále častěji si však i ten obstarávali sami svazáci. Podíleli se také na nejrůznějších akcích školních i veřejných, jako byly volby, prvomájové průvody a různé oslavy. Důležitou funkci zastávali při četných soutěžích jako členové porot. Jednou z nejpríjemnějších funkcí řadových členů byla starost o pionýrský oddíl, kde mohli uplatňovat svoje zájmy, jako je turistika, sport a hlubší zájem o přírodu.

Během prvního roku se většina sboru jen neochotně přizpůsobovala všem revolučním změnám a těžko se smiřovala s novým myšlením. Tehdy byla ještě možná jakási svobodnější diskuse, ba docházelo k projevům později zcela nemožným. Nezapomenutelný byl kolega Propilek, když při školení o dějinách strany bolševiků v říjnu 1949 přečetl kritiku bolševismu z Masarykovy Světové revoluce, kde ho

charakterizuje jako „neomylnický a inkvizitorský“, a právě proto „nemá s vědou a filosofií vědeckou nic společného“. Stěží si dnes dovedeme představit reakci několika fanatických straníků, zejména tehdejšího předsedy, chemika, do února člena strany národně socialistické. Skvělá byla také scénka, kdy ředitel Hlaváček(mat., fyz.) vpadl z ředitelny do sborovny s jakýmsi časopisem v ruce, řítil se k témuž předsedovi, a mávaje mu před obličejem onou tiskovinou, hlasitě protestoval ostrými slovy proti „jakémusi pisálkovi“ marxisticky odmítajícímu Einsteinovu teorii relativity.

V květnu 1952, posledního roku čtyřletého gymnázia, proslovil ve sborovně přednášku o době a významu rodu Smiřických na náchodském zámku univ. prof. J. B. Čapek, významný literární historik a kritik. Jak přednáška sama, tak přátelský pohovor profesora s několika členy sboru staly se jakýmsi posledním závanem svobodného myšlení na této škole.

Bezohlednost režimu se v této době zřetelně projevila v případě zmíněného profesora Jiřího Propilka. v třicátých letech vystudoval v Praze češtinu a tehdy zcela neobvyklou a ve škole neupotřebitelnou ruštinu. Po válce se stal patrně prvním, ne-li jediným středoškolským profesorem s aprobací pro tento slovanský jazyk. Na náchodském gymnáziu učil nejprve v roce 1937-38 a pak od r. 1940. Byl to člověk mimořádně vzdělaný, znalec několika jazyků (překladatel i z lotyštiny), širokého myšlenkového rozhledu, masarykovský demokrat pevného mravního charakteru, a tudíž nekompromisní odpůrce narůstající totality. Po komunistickém puči 1948 mu záhy bylo zřejmé, že jazyk ruských klasiků, jeho vskutku „druhý mateřský jazyk“, stává se nástrojem bezduché propagandy, totalitního potlačování demokratických svobod a lidské důstojnosti. Nepřestal však vyučovat a vychovávat v duchu své mravní odpovědnosti.

Většina studentů mu tehdy rozuměla a uvědomovala si jeho vzdělanost a statečnost. Záhy však začala školským úřadům docházet anonymní udání na jeho nebezpečné působení na mládež,

a tak byl tento výjimečný člověk a učitel zbaven místa na jaře 1951. s ním padl také nezapomenutelný a stejně charakterní ředitel RNDr. Miloslav Hlaváček, mohl však ještě dál učit. Na jeho místo byl dosazen komunisticky nekompromisní Jaroslav Máslo a ruštinářem se stal milý kolega Václav Myšák z gymnázia v Broumově.

Brzy po nuceném odchodu Propilkově zemřel v listopadu 1954 profesor Viktor Jahn, francouzštinář a němčinář, záslužný kulturní pracovník, zejména v oblasti hudební kultury. Nový ředitel, historik a zeměpisec, získal si stranické ostruhy likvidací katolického semináře v Hradci Králové. Po krátkém působení v Teplicích stává se ředitelem v Dobrušce a v roce 1951 završuje svou kariéru v ideově labilní střední škole v Náchodě. Vydatnou ideologickou oporou se mu stala profesorka Anežka Ullrichová, nepoměrně ho převyšující charakterově a intelektuálně. Klasicky vzdělaná (latina, francouzština), předválečná pokroková intelektuálka, čtenářka Peroutkovy Přítomnosti, za války zbavená místa kvůli manželovu uvěznění za protinacistickou činnost, propadla až nepochopitelně fanatickému komunistickému náboženství. Ještě na sklonku své aktivní služby si rozšířila aprobaci o dějepis, ovšem marxisticky pojatý, a prohlašovala pak, že jí otevřel oči pro pochopení smyslu dějin. Poslední léta trpěla bolestným kloubovým neduhem. Schůzek bývalých maturantů se proto už nezúčastňovala, byla však potěšena jejich delegacemi. Někdy se zeptala, zda někomu ze studentů neublížila. Zemřela 8. června 1987.

Politická atmosféra sborovny se za nového vedení stávala postupně napjatější a takřka nebezpečná. Jedním z prvních ředitelových zásahů bylo rozhodnutí, že kolegyně Jarmila Brožová, jemná a vzdělaná češtinářka, francouzštinářka a filozofka, nesměla zkoušet při nastávajících maturitách. Provinila se tím, že slzami projevila lítost a dala tak najevo nesouhlas, když při její hodině museli okamžitě odejít studenti Pražák a Zobal, protože jejich otcové, hronovští

učitelé, byli v té době souzeni pro údajnou trestnou činnost.

Většina sboru pociťovala vůči novému řediteli averzi, neboť zcela autoritativně dával najevo své rozhodnutí sbor ideově vyčistit. Přitom jeho pedagogické zásahy byly mnohdy trapné, ale jakýkoliv pokus o diskusi nepřipouštěl. Věren stranicky požadovanému potírání tzv. náboženského fanatismu, docházel někdy až k nesmyslným zákrokům. Ztropil takřka aféru kvůli vánočním stromkům a zpěvu koled v některých třídách, jindy byl mladý nastupující kolega předvolán k přísné domluvě, protože se z pouhé zvědavosti zašel podívat do místního kostela na náměstí. O barokním kostelíku sv. Michala v sousedství gymnázia se vyjádřil, že je bezcenný a měl by se zbourat.

Ředitel Máslo byl však jen součástí obecného ateistického tažení ve školství. Na vymýcení nevědeckého náboženského myšlení byly pořádány celé cykly školení, marxističtí členové sboru se po večerech rozjížděli do okolních vesnic s ateistickými přednáškami, dokonce uspořádán zájezd do Prahy na ateistickou výstavu. Příslušnost k církvím, návštěvy kostela, přihláška dětí do náboženství, ale i náznak myšlení idealistického, to vše se stávalo tématem nepříjemných rozhovorů, bylo sledováno a v řadě případů mohlo končit propuštěním ze služby.

Ředitel Máslo se zasloužil o to, že musel odejít jako „přespočetný“ prof. Bohumil Jetmar, vynikající metodik matematiky. Své schopnosti uplatnil v nepoměrně klidnějším prostředí střední průmyslové školy strojnické. Zemřel v důchodu 1983.

Velmi bolestný byl případ profesora Vladimíra Berana, němčináře a francouzštináře. Dokonalý znalec zdejšího kraje a turistický nadšenec, pořádal pro zájemce časté procházky po okolí nebo i několikadenní výlety po celých Čechách a Slovensku, odkud měl paní, i do Prahy. Své znalosti turistické a kulturně historické zaznamenal do několika velmi podrobných průvodců. Marně však usiloval o jejich vydání, neboť se

nezdály dost pokrokové. Tento svérázný a milý kolega se dostal do prudkého střetu s ředitelem. Ten se pohrdavě vyjadřoval o Beranově činnosti, kolega prudce a dost neuváženě reagoval, vyskytly se i narážky politické. Spor vyvrcholil, když se vyjádřil o řediteli, že je ostudou školy, protože se stará především o politiku a ne o školu. Záležitostí se musela zabývat místní a okresní odborová organizace a skončila Beranovým propuštěním v r. 1962. Chodil pak osaměle po rodném kraji, kolegům a společnosti se spíše vyhýbal, útěchu snad nalézal jen ve své rodině, dětech, později i vnoučatech a v četbě svého milovaného Jiráska. Nejmilejší a nejčastější mu v posledních letech života byla cesta nad tratí, vedoucí od jeho domu na Letné směrem k městu, s výhledem k Jiráskovu Hronovu a kopcům za ním. Zemřel na jaře 1974 ve stáří 62 let.

Gymnázium samo se v té době změnilo naprosto. z tradičního, poněkud konzervativního vzdělávacího a výchovného ústavu se stala instituce zpolitizovaná a služebná, snažící se bezohledně vychovat poslušného příslušníka vládnoucí strany. Jedním z velmi důležitých výchovných způsobů, jak toho dosáhnout, byla brigádnická práce, jež se stala doslova součástí socialistické školy. Nešlo ovšem o výchovu k ušlechtilému vztahu k tělesné práci, ale o nezbytnost socialistické ekonomiky. Proto také první dlouhodobé brigády se týkaly sklizně chmele, „zeleného zlata“, nejčastěji na Žatecku a Lounsku. Ubytovací, pracovní a hygienické podmínky byly zpočátku nepředstavitelně ubohé. Postupem času si chmelařská družstva uvědomovala, co pro ně brigádníci znamenají, a podmínky se rok od roku zlepšovaly, zejména v bydlení. Mladí lidé překonávali ovšem nezvyklou a jednotvárnou práci i její nesnáze v družné náladě a s humorem, i když prodlužování brigády vlivem špatného počasí působilo na všechny nepříjemně. Po návratu z chmelu začaly však také další zemědělské brigády, zejména bramborové, řepné, sklizeň lnu nebo jablek. Často se jezdilo auty nebo autobusy také do vzdálených družstev okresu, někdy i na několik dní s ubytováním i stravováním, tehdy nezřídka za sychravého

počasí. Značně namáhavé bývalo několikadenní jarní sázení stromků v Krkonoších nebo v Orlických horách. Kromě zemědělských brigád docházelo však během celého roku i k narušování z jiných příčin. Jestliže např. národní výbor potřeboval administrativní pomoc při nějaké více méně mechanické práci, zatelefonoval do školy o pomoc a dostalo se mu jí uprostřed vyučování.

Tato tzv. veřejně prospěšná práce se však také vyžadovala od vyučujících. Tak se např. pracovalo na přestavbě Bartoňova starobince na nemocnici nebo na budování městského vodovodu, a byla-li naléhavá potřeba, nastoupili učitelé v době žní na noční směnu. To byly ovšem výjimky, ale zcela pravidelně museli učitelé věnovat část svých prázdnin nějaké brigádě, nejčastěji zemědělské. Mnohem nepříjemnější však byla povinnost agitovat na vesnicích pro vstup do zemědělského družstva, domovní agitace před volbami, pro účast v prvomájovém průvodu nebo dokonce při inventurách v obchodech.

Důsledky všech organizačních, ideových a personálních zásahů do školství se ovšem nutně musely projevit ve skutečné devastaci původního poslání školy gymnazijního typu, jakou byla od počátku škola naše. Její základní poslání, totiž vzdělávat a vychovávat svobodně myslícího člověka určité intelektuální, mravní a citové úrovně, bylo novým typem školy znehodnoceno, ba popíráno zhoubnou ideologií a mělo vést ke skutečné dehumanizaci studia.

Nově zavedená občanská výchova byl konglomerát povrchního marxismu, komunistické státovědy, ekonomie, politické aktualizace a fanatického ateismu. z jednotlivých předmětů byly nejhůře postiženy předměty humanitní naprostou dehumanizací a zideologizováním. Tak se dějepis omezuje v podstatě na sledování funkce třídního boje a revolucí v dějinách a zcela se pomíjí význam nositelů velkých idejí. Podobně se přistupuje k tvorbě literární, v níž se opět vidí především odraz poměrů sociálních a revolučních. A zůstávalo

jen na vyučujících, zda se odváží zvýraznit myšlenkovou hloubku a estetickou krásu literárního díla. Postižena byla také výuka jazyková, kromě ruštiny ovšem. z učebního plánu byla vyřazena latina a jazykům moderním jistou dobu věnovány jen dvě hodiny týdně. v cvičebnicích vyšších tříd se žáci seznamovali s cizojazyčnou politickou terminologií naší, případně sovětskou, nikoliv s reáliemi a literaturou příslušné cizí země. z přírodních věd byla nejvíce postižena biologie. Pojem ekologie byl neznám až do let osmdesátých.

Nový duch zavládl ovšem také při maturitách. Až do začátku 50. let se psaly písemné zkoušky z češtiny, latiny a také z cizího jazyka. Jednotná škola nechala jen češtinu a ruštinu. Témata byla určována školským odborem KNV nebo ministerstvem, aby byla zajištěna jejich výchovná tendence, např. „Wolker – básník statečného mládí a lásky k člověku, básník třídní nenávisti, revolučního snu a nové statečnosti“. Až do let 60. byli předsedové maturit jen straníci a po skončení ústní zkoušky byl s kandidátem veden politický rozhovor, zpřísněný u studentů z „nábožensky zatížených“ nebo buržoazních rodin. Bylo to mnohdy lidsky hluboce ponižující. Před maturitou musel třídní vypracovat o studentovi posudek podle stanovených kritérií: společenský původ, politická příslušnost rodičů, členství a činnost ve svazu mládeže a jeho doporučení nebo nedoporučení k dalšímu studiu. Je dnes nemožné zjistit, kolik talentů bylo takto zanedbáno. Přes všechny tyto neblahé změny a ideologický tlak let 50. opírající se o pevnou organizaci stranickou a odborářskou, nepodařilo se potlačit u většiny členů sboru přirozenou lidskou družnost, kantorskou kolegiálnost, ba začasť i skrytou myšlenkovou nezávislost. Každodenní pracovní styk s kolegy i sympatická atmosféra ve třídách, občasné setkávání s rodiči, to vše oslabovalo a jakoby zlidšťovalo ideologickou, nikdy nekončící výchovu komunistickou. Dokonce ani politicky tak výrazná osobnost jako ředitel Máslo neudržel stranickou strohost v přátelském prostředí sboru v každodenním běhu školy a dovedl se chovat kamarádsky. Patrně si také uvědomoval, že má sbor slušné

úrovně. Byl však stále těsněji vtahován do stranického aparátu a škola běžela hlavně zásluhou zástupců. Ani historie však nekončila. Tragicky sice skončil maďarský pokus o osvobození ze sovětského jha v r. 1956 a jen dočasně poněkud narušil sebevědomí našich soudruhů a zvětšil pocit zlhostejnění u ostatních. Od začátku let 60. se však začaly objevovat zejména v kultuře náznaky svobodnějšího myšlení a z Prahy přicházely zprávy o satirických divadlech. Zřetelný kulturní pohyb se projevoval zejména v Polsku. Uvolňovala se atmosféra sborovny, kriticky a někdy s humorem se mluvilo bez zvláštního ohledu na partajníky. Na Den učitelů 1968 se v Hronově sešli středoškolští učitelé z okresu a odeslali ministerstvu rezoluci, požadující demokratické změny ve školství a kultuře; její text byl zaslán také Učitelským novinám.

Zajímavá a pro tu dobu příznačná příhoda se stala brzy potom. z krajského výboru strany přišel naší gymnaziální organizaci dopis se žádostí, aby ředitel soudruh Máslo byl doporučen za člena „obrozeného“ krajského výboru strany. Žádost byla odmítnuta jak členy, tak nečleny partaje a rozhodnutí sděleno řediteli. Za několik dní se žádost opakovala s doporučením bedlivého uvážení, ale byla znovu odmítnuta. Po zhroucení demokratických nadějí a nastolení tvrdé stranické linie pomohla tato epizoda řediteli Máslovi k vysokoškolské kariéře.

Na nátlak nestraníků byla v těch dnech svolána tzv. veřejná stranická schůze. Za účasti celého sboru a za předsednictví Radomila Dostála se všichni členové postupně vyslovovali k dlouholeté činnosti ředitele i kolegyně Ullrichové. Ředitel se snažil o jakés takés vysvětlení či obhajobu, avšak kolegyně byla kritikou dotčena a své stanovisko nezměnila.

Takřka spontánně se tehdy zrodilo úsilí za rehabilitaci vyhozených učitelů všech stupňů v okrese. v Praze podpisují bývalí náchodští žáci profesora Propilka žádost o jeho rehabilitaci a jedna z nich, Jana Švábová, přijíždí do Náchoda pro podpisy zdejší. Mezi prvními byli spisovatelé Škvorecký a Blažek. v dubnu svolána veřejná schůze všech učitelů v okrese

a za přítomnosti inspektorů Heřmanského a Šamana, hlavních iniciátorů pronásledování ve školství, vystoupili kriticky bratři Josef a Jan Štokové, Jan Truněček a Marie Vašatová, velmi rezolutně promluvil především hronovský učitel Zobal.

Jako každý rok odjeli studentští brigádníci s profesory na chmel, tentokrát 20. srpna. Den na to, 21. srpna 1968, okupace vojsk Varšavské smlouvy ukončila pokus o obrodný proces v Československu. Nesmírné vzrušení a projevy odporu se zmocňují všech vrstev národa, včetně většiny straníků. Chmelová brigáda se vrací. Na gymnázium sám ředitel telefonicky zve dosažitelné profesory, už také Propilka, a celá skupina sleduje s napětím vzrušující zprávy z jednání naší delegace v Moskvě. Za několik dní následuje její návrat a Dubček pronáší k národu otřesný rozhlasový projev. Je opět sledován v ředitelně. 2. září přicházejí žáci poprvé do školy, asi 40 jich znovu odjíždí na chmel. Jiří Propilek po 17 letech znovu stojí před třídou, v což už nedoufal.

Po těchto osudových událostech přetrvávají ve školství nějakou dobu jisté reformní tendence. Rehabilitovaní učitelé zůstávají trvale na svých místech, je obnoveno čtyřleté gymnázium. Rozhodnutím celého sboru zůstává ve vedení školy ředitel Máslo a ovšem i jeho už dlouholetý zástupce PhDr. Karel Červinka. Ten však reaguje na sovětskou okupaci ostrým dopisem generálu Zajončkovskému, osvoboditeli Náchoda v r. 1945, otištěným také v tisku. Zůstává nějaký čas jednotná odborová organizace náchodských středních škol, gymnázia, ekonomické, stavební a strojnické průmyslové školy.

Následovalo víc než 20 let stále se stupňujícího politického tlaku a mravního úpadku ve všech oblastech národního a státního života. Od začátku 70. let začaly ostré prověrky především členů strany, kteří se projeví jako zastánci reformního hnutí. v místním časopise Nový čas se objevil sprostý článek o nedávné odborářské i další činnosti Aleše Fetterse. Brzy potom byl zbaven předsednictví v odborové organizaci a začal být překládán na různé školy v okrese, až

nakonec byl v r. 1975 zbaven učitelské činnosti vůbec.

Za pomoci dobrých přátel přijal místo dělníka v teplárně. Díky svému životnímu optimismu a energii, přátelskému vztahu k lidem a v neposlední řadě vzácnému smyslu pro humor, stal se v novém prostředí oblíbený a vážený, jako byl ve škole. Krutě byl také postižen PhDr. Karel Červinka, dlouholetý zástupce ředitele, všeobecně oblíbený profesor češtiny a ruštiny a významný kulturní pracovník. Zpočátku se místní i okresní bosové spokojili s jeho vyloučením ze strany, stejně jako u prof. Radomila Dostála (Bi,Ch). Když se však generál Zajončkovský dověděl, že pisatel dopisu proti sovětské okupaci dosud vyučuje, vyslovil se velmi kriticky k takové místní komunistické liberálnosti a dobrý člověk, vzdělaný a oblíbený učitel, byl doslova vyhozen. Nesnadno hledal zaměstnání, až skončil jako pomocný dělník v textilní továrně. Při své povahové citlivosti snášel toto znehodnocení svého vzdělání a postavení velmi těžce, v průběhu několika let vážně onemocněl a po dlouhém utrpení zemřel 18. dubna 1982. Rozloučit se s ním přišly davy známých a přátel a zejména všichni stejně postižení krutou nenávistí současných vládců. Drastické postihy učitelů provinivších se nesouhlasem s okupací jakoby Červinkovým příkladem skončily. Nezasáhly už Radomila Dostála, dobrého přítele, vždy tolerantního a od začátku stoupence demokratické reformy.

V souvislosti s osudem Červinkovým, Fetersovým a dr. Stanislava Másla, který sem přišel, když musel odejít z hradecké pedagogické fakulty, musím připomenout s úctou Červinkova a Máslova spolužáka PhDr. Jiřího Horinu, také z Hronova. Po dosažení filozofického doktorátu obsáhlou dizertační prací o Masarykově filozofii, nastoupil vojenskou službu a hned v prvních dnech odmítl veřejně stupidní znehodnocování T. G. M. osvětovým důstojníkem. Vzápětí byl potrestán zařazením do proslulého PTP. Po návratu do civilu pracuje několik let ve zcela podřadných místech a nakonec se uplatní jako psycholog v textilním výzkumném ústavu v České

Skalici a setkává se tam se svým bývalým profesorem Propilkem. v době Pražského jara se s nadšením účastní obrodného procesu v Hronově založením Klubu angažovaných nestraníků. Po tragickém konci reformního úsilí byl pronásledován krutou nenávistí komunistických maloměšťáků hronovských, později ovšem také náchodských bosů z komunistického sekretariátu. Bylo mu znemožněno jakékoli přiměřené zaměstnání, na víc než 10 let je odsouzen k vyčerpávající práci ve sběrně starého železa v Hronově. Nenávist k jeho osobě se přenesla i na jeho paní, známou hronovskou lékařku, která musela také desetiletí dojíždět do Červeného Kostelce i na jiná místa. Starší dcerka nesměla studovat na gymnáziu.

Do školy se pomalu vracela situace let padesátých, možná i horší. Znovu vzrostl význam strany, dokonce i v rodičovském sdružení, neboť před jeho schůzemi se nejprve schází rodičovská elita komunistická. Opět začínají nejružnější školení, politické prověrky, brigády žáků i učitelů. Nemohu nevzpomenout na neobyčejně trapný osobní zážitek. Jako knihovník školy jsem byl vyslán na jaře 1973 do Hradce Králové na instruktáž o vyřazování závadných knih z profesorských a žákovských knihoven. Každý účastník musel být vyzbrojen speciálně upraveným sešitem, prošíтым ve hřbetě tak, aby z něho nemohlo být nic vyňato, opatřeným podpisem ředitele. Instruktáž prováděla inspektorka ekonomických škol ing. Rasochová, až nepochopitelně arogantní vůči svým kolegyním a kolegům. Opožděnou skupinku účastníků odkudsi se vzdáleného Podkrkonoší uvítala ponižujícím způsobem a nepřipustila žádnou omluvu nebo vysvětlení. Vrcholem byly její intelektuální kvality, projevované při diktování titulů vyřazovaných knih. Jméno francouzského spisovatele André Mauroise, autora dějin Ameriky, přeložených a uvedených u nás v době nedávného kulturního uvolnění, ale i řadu jmen známých cizích autorů asi vůbec nikdy neslyšela. Bylo to nepředstavitelně trapné. Za několik dní se pak balíky těchto zakázaných knih odesílaly na stanovené místo, kde se soustřeďovaly ze všech knihoven. Přes všechna přísná opatření se podařilo řadu vzácných knih

zachránit a bezpečně uložit.

V lednu 1969 přichází z Prahy zarmucující zpráva o úmrtí RNDr. Miloslava Hlaváčka, nezapomenutelného profesora a poválečného ředitele náchodského gymnázia, především však čestného a ušlechtilého člověka. Na kremaci odjela delegace profesorů, vedená ředitelem Máslem, který se srdečnými slovy rozloučil se svým někdejším profesorem. Po obřadu setrvali všichni v přátelském pohovoru s paní Hlaváčkovou a jejím synem ing. Ivanem Hlaváčkem, DrSc, který přijel z Indie, kde přednášel na univerzitě. Přítomen byl také profesor Václav Novák, bývalý profesor na náchodském gymnáziu, později ředitel zdravotnické školy, nakonec sesazený a krutě pronásledovaný. v lednu 1971 zemřela ušlechtilá profesorka Zdeňka Trejtnarová, historička, působící v Náchodě od r. 1920.

1. února 1971 dochází k důležité změně ve vedení školy: Ředitel Máslo odchází na Pedagogickou fakultu v Hradci Králové jako docent s funkcí děkana fakulty. Bez doktorátu, bez jakékoli vědecké činnosti.

Do té doby byl členem katedry rusistiky na hradecké fakultě PhDr. Stanislav Máslo, bývalý vynikající náchodský student. Pod vlivem prof. Propilka vystudoval jeho aprobaci, češtinu a ruštinu, dosáhl doktorátu a řadu let vyučoval na gymnáziu v Broumově. Díky své vědecké erudici začal působit na zmíněné fakultě a hodlal se habilitovat. Protože se však v roce 1968 nejevil jako dost spolehlivý politicky, bylo habilitační řízení přerušeno a dr. Máslo zbaven místa. Pokládal za štěstí, že mu v této těžké životní situaci bylo alespoň umožněno vyučovat na gymnáziu v Náchodě, kde se setkal s rehabilitovaným prof. Propilkem. Převratný rok 1989 stal se pro něho nezapomenutelný také osobně. Vlivem významných členů fakulty, kteří znali jeho vědecké i lidské předpoklady, bylo jeho habilitační řízení obnoveno a na podzim 1992 mu byla udělena docentura pro obor ruštiny na základě práce o typologii děkabristické prózy. Tématem se zabýval takřka po celý tvůrčí život a napsal o něm řadu studií.

Za svého působení na Broumovsku a Náchodsku pracoval také osvětově četnými přednáškami a články, z čehož patrně nejvýznamnější byla účast na sympoziu o Egonu Hostovském v Hronově v květnu 1993 s úvahou o Hostovského citové vazbě na domov a přednáška na konferenci o životě a díle Václava Černého v březnu 1995 na téma V. Černý a jeho Kritický měsíčník k literárním podnětům ze slovanského východu. Když v roce 1973-74 bylo obnoveno vydávání výročních zpráv ústavu, osvěžil jejich plytký, převážně politicko ideologický obsah připomínkami významných osobností působících v minulosti na této škole : překladatele Jaroslava Frankeho – Skalického, univ. profesorů klasického filologa Ant. Salače, pedagoga Ot. Chalupa a orientalisty Lubora Matouše. Vzpomněl také na statečného tělocvikáře Jaroslava Remeše, popraveného za války, a poblahopřál kolegyním a kolegům v současném sboru k jejich životním jubileím. Studii o zdejším absolventu a později významném moderním literárním historikovi Janu Vilikovském uveřejnil zde PhDr. Josef Tříška.

Vraťme se však k letům 70. po odchodu řed. Másla. Na pouhý rok nastupuje po něm klidný matematik a deskriptivář Stanislav Zahradník a jeho zástupkyní zůstává Jarmila Nekvapilová z roku předcházejícího. Po roce však ředitel Zahradník odchází na hradeckou fakultu a jeho místo obsazuje zástupkyně Nekvapilová. Nerozhodovala se snadno, neboť se patrně nerada loučila s prací češtinářky ve třídách. Většina sboru ji však přesvědčovala, aby funkci přijala, což nakonec učinila. Jejím zástupcem se stal pilný a přátelský Jiří Šolc.

18. února 1972 byl stížen těžkým infarktem vzácný kolega, výtvarník a deskriptivář Jiří Votýpka, manžel někdejší členky sboru, později ředitelky zdravotnické školy. Jeho odchod bolestně zapůsobil na celou školu, neboť byl výborným pedagogem a metodikem a laskavým učitelem, který dovedl probudit v žácích trvalý zájem o své předměty. Po řadu let byl hlavním organizátorem a scénáristou gymnaziálních plesů, osvětově působil jako zakladatel několika malířských kroužků a

organizoval jejich výstavy. k padesátému výročí gymnázia v r. 1947 vypracoval návrh velmi zdařilé památeční nálepky, připomínající tuto významnou událost školy i města. Také posluchači náchodské Komorní hudby, založené profesorem Viktorem Jahnem, těšili se při koncertech pohledem na Votýpkovu výraznou úpravu scény v Městském divadle. Tato památka žel zanikla v průběhu dalšího půlstoletí. Veřejnosti byl znám jako malíř mnoha obrazů krajin a zátiší. Svou laskavou povahou a láskou k umění ovlivnil řadu oddaných žáků, z nichž mnohým se stal i životním rádce.

Nástupcem Votýpkovým se stal v r. 1973 Bohumír Španiel, maturant z roku 1944. Studoval malířství na pražské akademii u Vlastimila Rady a výtvarnou výchovu a dějepis na pedagogické fakultě, kde byl žákem prof. Salcmana a Cyrila Boudy. Po studiích učil na základních školách v Náchodě, Meziměstí a na gymnáziu v Hradci Králové. Je výraznou malířskou osobností s osobitým moderním stylem, zcela odlišným od tehdy oficiálního socialistického realismu. Proto také mu nebyla povolena už ohlášená samostatná výstava v r. 1971. Uskutečnila se až k jeho padesátinám v r. 1975. Před rokem 1990 se účastnil výstavy v Brně, samostatně ve foyeru divadla Paravan v Praze a spolu s grafikem Zbyňkem Kočvarem také v Praze. v letech 90. vystavuje v Praze, Berlíně, Kutné Hoře, v Polsku a v Náchodě.

Příjemné oživení pro sbor znamenal v listopadu 1973 zájezd do polské Chudoby. Zájezd nejen příjemný, ale i poučný aktuálně. Byli jsme hosty profesorského sboru tamějšího gymnázia při příležitosti jejich Dne učitelů. Kolegové v čele s ředitelem a jeho paní nás přijali a uvítali velmi přátelsky a uvedli nás do nevelké, ale účelně zařízené budovy gymnázia, kde každý předmět má svou místnost, ozdobenou pouze státním znakem. Se všemi učiteli a žáky jsme se účastnili oslavy Dne učitelů s vkusným a zcela nepolitickým pořadem, bez jakékoliv zmínky o Sovětském svazu. Polští přátelé nás i pohostili a vytvořili velmi přátelské prostředí, jehož celková atmosféra byla značně

odlišná od podobných příležitostí u nás. Domluvili jsme reciproční návštěvu na příští měsíc a také ta byla podobně přátelská a povzbudivá. k dalším zamýšleným stykům, dokonce i pracovním, už nedošlo, neboť toto navázané přátelství vzbudilo nelibost okresního stranického vedení.

V době školních výletů následujícího roku byl celý sbor vzrušen zprávou, že autobus se žákovským výletem na Slovensko, vedený prof. Zd. Horákem a Venclíkovou, kdesi havaroval a kol. Horák byl postižen poškozením páteře. První dojem byl hrozivý, později se ukázalo, že úraz není tak vážný a po delším léčení mohl kolega nastoupit do školy v polovině září. Kol. Venclíková a penzista školník Kincl utrpěli jen menší zranění.

Nová ředitelka sotva tušila, co ji čeká takřka po celou dobu jejího funkčního období, i když ovšem ve spolupráci se svým zástupcem Jiřím Šolcem. Hlavním problémem té doby byla totiž rekonstrukce do značné míry chátrající budovy školy a celého vnitřního vybavení, které se v podstatě nezměnilo od r. 1901. Naštěstí si to uvědomovaly školské a hospodářské instituce, především nepochybně z důvodů ideologických, právě v období let 70., kdy šlo o trvalé zabezpečení moci po otřesu Pražského jara. Tato skutečnost tedy paradoxně přispěla k nesmírně nákladné restauraci. Celý proces začal v roce 1972 a trval až do let 80.

Nelze pochopitelně zaznamenat průběh veškerých prací, podáme jen přehled o nejdůležitějších. Konkrétní a zcela osobní odpovědnost spočívala ovšem na ředitelce školy PeadDr. Jarmile Nekvapilové a jejím zástupci profesoru Jiřím Šolcovi. Poznamenejme také, jaký mimořádný význam v celé několikaleté náročné činnosti měly brigádnické práce samotných studentů, jejich rodičů i učitelů. Odborné vedení profesorů vyžadovala zejména restaurace odborných poslucháren a pracoven, jejichž vybavení a zařízení bylo vesměs zastaralé. Platí to především o značně složitém přebudování pracovny fyziky, o něž se výrazně zasloužil prof. Holec. Manželé Suchankovi se odpovědně věnovali pracovním chemie a prof. Dostál měl na starosti

značně zastaralé vybavení přírodovědné. Nelze nepřipomenout, že o estetický vzhled budovy, zejména schodiště a tříd, se staral výtvarník prof. Španiel.

V roce 1975 byla zlikvidována původní, zcela nevyhovující tělocvična a vybudována značným nákladem zcela nová, podstatně prostornější, vyhovující požadavkům moderní tělesné výchovy. Na její stavbě odpracovali studentští brigádníci 10 000 hodin a vydělali si ovšem značné peníze.

Vážným problémem se stala starobylá aula, původně kaple pro nedělní studentské bohoslužby, později pro slavnostní shromáždění školy, po válce náhradní tělocvična až do roku 1970, kdy musela být z důvodů bezpečnostních uzavřena. v době generální rekonstrukce byla také rekonstruována do zcela nového vzhledu, snad až příliš honosného. Je však důstojným prostorem pro slavnostní i kulturní akce.

Veškeré toto doslova budovatelské úsilí na obnově gymnasiální budovy vycházelo ovšem z ideologických představ o uskutečnění socialistického školství, které bude vzdělávat a vychovávat mladé lidi v bytosti řízené vrcholným myšlením, jehož lidstvo může dosáhnout. k tomu nutně musela směřovat tzv. nová koncepce výchovy, tedy také střední školy v ústav bezvýhradně socialistický. To se ovšem v této době týkalo především převýchovy samotných učitelů. Odtud bezpočet porad, konferencí, seminářů, publikovaných studií a úvah filozoficko-pedagogicko- psychologicko-politických, nadto ve světle závěrů XV. sjezdu KSČ. Pod zorným úhlem normálního lidského myšlení to ovšem znamenalo úplnou dehumanizaci vzdělání od škol základních po vysoké. Na středních školách gymnasiálního typu se tudíž upouští od diferenciací na větev humanitní a přírodovědnou a učební plán se soustřeďuje na matematiku a vědy přírodní a nadto se má poskytovat základní odborné vzdělání orientované na chemii, ekonomiku, strojírenství, stavebnictví, zemědělství, elektrotechniku a výpočetní techniku. Proto jsou školení především učitelé v odborných týdenních, někdy i nedělních kurzech, za nimiž musí dojíždět

do příslušných středisek v okrese nebo i v kraji. Kronikář školy poznamenává, že někdy „zůstala ve škole včetně běžných absencí sotva polovina učitelů“.

Zavedení odborných předmětů nutně ovšem také vyžadovalo získání odborníků z průmyslových a obchodních škol, případně i závodů. Postupem času dosáhl jejich počet na této škole až dvanácti.

Nicméně je třeba uznat, že profesori přírodovědných a matematických oborů rozvíjeli zájmy nadaných studentů i mimo školu a vedli je k hlubšímu studiu, zejména formou písemných seminárních prací v tak zvané středoškolské odborné činnosti (SOČ). Vznikaly tak často práce pozoruhodné, někdy také za dozoru odborníků ze závodů, nemocnic nebo výzkumného ústavu v okrese.

Trvalý zájem si udržuje činnost sportovní, zejména soutěže s okolními školami. Sám předmět tělesné výchovy nabývá na důležitosti především v období nácviu na spartakiády. Nově zavedný předmět branná výchova má pak zřetelně politický význam. Závod branné zdatnosti, závody orientační, branná cvičení během roku, střelecké kroužky a dokonce založení střelnice v suterénu školy, to vše je zdůvodňováno mírovým úsilím Sovětského svazu a celého socialistického bloku.

V roce 1974 odcházejí do důchodu Josef Hrubecký, Jiří Propilek a Zd. Vojtěchovský.

Celá 70. léta jsou poznamenána přílivem mladších kolegů : Iva Venclíková (Č, Šp), Ilona Mathesová (L, N), Josef Žid (M, Dg), později Jana Židová (M, F), všichni zdejší maturanti.

Pouhá dvě léta po odchodu do důchodu umírá po dlouhém utrpení prof. Jiří Propilek 9. února 1976. Výroční zpráva gymnázia 1976-77 připomněla jeho odchod i skromný život, aniž by se mohla zmínit o jeho sedmnáctiletém zbavení profesury v 50. letech. Je citován také dopis univ. prof. Dr. R. Parolka, odborníka pro baltské jazyky, oceňující Propilkovy znalosti

v tomto oboru. Poněkud groteskně působí označení „soudruh“ u jména našeho kolegy a přítele, který tímto označením hluboce pohrdal. Celý sbor se s vzácným kolegou, přítelem a člověkem rozloučil v Lanžově u Miletína, kde byl podle svého přání pochován do hrobu své matky.

Za této atmosféry se blíží rok 1977, tedy osmdesáté výročí školy a začíná se pomýšlet na důstojnou jeho oslavu, zejména na vydání almanachu, srovnatelného s úrovní almanachu 1947. Přípravy znamenají jisté oživení sboru, všichni projevují upřímný zájem, i když je od začátku zřejmé, že nebude všechno jednoduché. Organizační výbor uvažoval o umístění bysty Al. Jiráska, jež kdysi zdobila vchod, na vhodném místě před budovou podle architektonického návrhu. Nevědělo se však už, kde je bysta uložena a zda vůbec ještě existuje. Po delším pátrání byla nalezena mezi starým hamparádím v kůlně technických služeb města. v tomto nedůstojném prostředí jsme také našli Julia Fučíka. Vedení strany však uskutečnění tohoto záměru „nedoporučilo“. Proslechlo se, že by nebylo vhodné instalovat bystu spisovatele, když nikde v okolí není např. bysta Leninova. v průběhu oslav nesměl být uskutečněn průvod žáků městem, což bylo odedávna, ba v té době už také běžné. Nejtrapnějším pokynem byl zákaz uvedení jmen vyhozených profesorů v seznamu; týkalo se to profesorů Fetterse a Červinky. Redakce se proto rozhodla seznam všech vyučujících vůbec neuvádět. Tím se almanach náchodského gymnázia z r. 1977 stal zcela výjimečným. v pracovním výboru oslav byli kromě stranických představitelů města pracovníci školy. Čestné předsednictvo tvořily veličiny školské i neškolské z města, okresu i kraje.

Významnou památkou měl být už zmíněný almanach. v čele redakční rady byl PhDr. Stanislav Máslo, dále někdejší žák školy PhDr. Jaroslav Suchý, v té době ředitel okresní knihovny a významný osvětový pracovník, dále Oldřich Šafář, pracovník národního výboru a kronikář města, a autor tohoto textu. Grafickou úpravu provedl Zbyněk Kočvar, další bývalý maturant,

v té době už známý pražský grafik, kresbami doprovodil B. Španiel, fotografoval prof. Zd. Horák.

Po stránce obsahové tvořily první část publikace samozřejmě texty komunistických představitelů, mezi nimiž vyniká jak výrazově, tak obsahově stať prof. Anežky Ullrichové s latinským názvem *Difficile est publica non attingere* (Je nesnadné nedotýkati se věcí politických). Na rozdíl od předcházejících politických frází je tento příspěvek opravdovou myšlenkovou zповědí velmi vzdělané intelektuálky, doslova propadlé marxistické víře a politické praxi té nešťastné doby. Sympaticky věcná je zpráva zástupce ředitelky Jiřího Šolce o nesmírně náročné rekonstrukci budovy v předcházejících letech.

Trvalou hodnotu má oddíl z galerie osobností náchodského gymnázia, v němž dr. Stanislav Máslo podává charakteristiky výrazných profesorských osobností působících v Náchodě: geografa Fr. Macháta, filologů Václava Ertla a Quida Hodury, akademika Josefa Řezníčka, jehož jméno nese gymnaziální ulice, a Viktora Jahna, franštináře a němčináře, zasloužilého organizátora hudebního života. Na svérázného spisovatele a překladatele Josefa Matouše vzpomíná v obsáhlé statí dr. Jiří Žantovský. JUDr. O. Jedlička, maturant z roku 1913, připomíná nezapomenutelného Jaroslava Frankeho.

Následuje poslední, takřka beletristická část publikace. Velmi půvabná je vzpomínka profesorky Věry Kratochvílové, dosud žijící v paměti řady náchodských studentů, na první léta její profesury v Náchodě v letech 1934-37. Její láskyplný vztah k našemu kraji dokresluje odborná literární studie nazvaná prostě *Poznámky k Jiráskově kronice U nás*. Je však z ní otištěna, žel, jen druhá část, jak čteme v poznámce. Vzpomínají ovšem také dávnější i nedávní studenti, z nichž někteří byli v letech 70. už známými autory nebo kulturními pracovníky, jako Rudolf Matys, Pavel Grym, bratři Khunové a ovšem zdejší dr. Jaroslav Suchý, neúnavně činný v náchodské kultuře. Se smutkem čteme dnes milý a vtipný příspěvek

tehdejšího profesora Zd. Horáka, vzpomínající na epizodu pobočky náchodského gymnázia v Novém Městě n. Metují v letech 1945-51. Tento vynikající anglista (s aprobací také pro češtinu a ruštinu), vzdělanec širokého rozhledu, zemřel nečekaně za několik let, v roce 1981 v poměrně mladém věku. Profesor Jiří Propilek je připomenut pouze líbezným překladem básně lotyšského básníka Janise Rainise.

Časově byly oslavy 80. výročí školy úvodem k období snad ještě tíživějšímu, než byla doba předcházející. Měla to být doba vrcholného mocenského úsilí o definitivní likvidaci normálního lidského myšlení. k tomu v podstatě směřovala i nová koncepce ve školství, jejím výsledkem by po několika letech byla škola myšlenkově zploštělá, vychovávající lidi stejně ploché a nepříliš myslící.

A přece: I když v ředitelnách, školských aparátech a na ministerstvu vládla zdánlivě neotřesitelná ideologie, ve sborovnách škol, někdy nenápadně i ve třídách, v soukromých setkáních a uzavřených společnostech začal opět postupně převažovat prostý duch lidství a upřímného přátelství. Ideologické fráze zůstávaly stále častěji jen v novinách a úředních referátech, přitažlivost vyprchávala, ostražitost se vytrácela. Naproti tomu však vystupovalo jisté nebezpečí lhostejnosti a nezájmu o věci veřejné, někdy možná i pocit zbytečnosti, ba beznaděje. Avšak představa svobodného, skutečně lidského života se nedala zcela potlačit. Vždyť v 70. letech dosud žili pamětníci doby Masarykovy i čtenáři jeho děl, nemluvě také o jiných myšlenkových a duchovních vlivech.

Ve snaze prolomit oficiální, často honosně snobské kulturní projevy, začaly se objevovat první známky úsilí po kulturně svobodnějším životě. Už od let 60. působí v Praze divadla Na zábradlí a Semafor, později jiná tzv. malá divadla, navštěvovaná hlavně vysokoškoláky. Ti vnímají citlivě jejich svobodnější myšlení a formu a přinášejí zprávy o této nové vlně do svých měst a ovšem i do Náchoda. Zejména u nás měl vliv – byť nelegální – spisovatel Josef Škvorecký, působící

jak svou vlastní literární činností, tak později nakladatelstvím Sixty Eight Publishers, které založil se svou paní a v němž vydával díla významných autorů doma zakázaných. Pro podezření z rozšiřování jeho díla byli státní tajnou bezpečností vyšetřováni i někteří bývalí profesori gymnázia. v kulturně-politickém pohybu let 70. a 80. mělo působení zahraničního rozhlasu Svobodná Evropa a Hlas Ameriky zcela mimořádný význam.

Ve vzrušené atmosféře postupně se zmocňující východní Evropy dochází u nás k rozhodnému projevu odporu proti stále sílícím projevům totality. Vzniká Charta 77. Pro mnohé odpůrce režimu to byla sice záležitost skupiny intelektuálů, kteří nemají nejmenší naději úspěšně se střetnout s bezohlednou státní mocí, avšak zakrátko bylo zřejmé, že stále rostoucí činnost stoupenců Charty má odezvu nejen u nás, ale v celé západní Evropě. Vládní moc ovšem stíhá bezohledně a krutě iniciátory a signatáře zatýkáním, vězněním, domovními prohlídkami, znemožňováním studia dětí. Tak jsou postiženi první představitelé Václav Havel, sedmdesátiletý filozof Jan Patočka, který brutalitu vyšetřování zaplatil smrtí, právník a diplomat Jiří Hájek, světově známý literární vědec Václav Černý a mnozí jiní. Zprávy o tom se ovšem dostávají do svobodného světa a zkonkretňují představu stalinské totality. Osud demokracie v Československu se stává zájmem evropským. Chartou 77 začalo poslední desetiletí komunistické totality, naplněné utrpením, ale především statečným bojem za svobodu a důstojnost člověka.

Ohlas Charty 77 zazněl skromně také v našem městě ustavením disidentské ekologické skupiny většinou mladých lidí. Scházeli se v Dolní Radechové ve vile Jaroslava Másla, bývalého ředitele gymnázia, pak docenta Pedagogické fakulty v Hradci Králové. Vilu po jeho náhlé smrti o prázdninách 1980 pak obýval syn Jaroslav. Na rozdíl od svého otce byl přímo vášnivým odpůrcem režimu a jedním z prvních členů oné skupiny, z níž později vzniklo Občanské fórum. Jaroslav se dočkal pádu

nenáviděného režimu a účastnil se s nadšením práce ve svobodné společnosti. Nebylo mu však dopřáno dočkat se plného uskutečnění demokratických představ. Zhoubná nemoc ukončila po dlouhém utrpení jeho život v únoru 1995. Jeho pohřbu na hřbitově v Dolní Radechové se účastnili velmi četní hluboce zarmoucení přátelé, kteří mu rozuměli a měli ho rádi. Jejich jménem se s ním rozloučil signatář Charty Zvonimír Šorm, evangelický farář.

Je jistě zvláštní, že právě vysokoškolské studentstvo, vychované od kolébky marxisticko-komunistickou ideologií, vyprovokovalo svou mohutnou demonstrací a statečným chováním v Praze 17. listopadu 1989 brutální zásah policie na Národní třídě, a tím podnítilo společenské vzepětí, uvědoměle tajně připravované řadu let.

Pražští vysokoškoláci přinesli vzápětí zprávu o pražských událostech také do našeho města. Náhodný návštěvník gymnázia 20. listopadu byl hned při vstupu do budovy překvapen neklidným rojením studentů po chodbách i schodištích. Studentská stávka na podporu pražských starších kolegů! Zmatek, uklidňujícími frázemi těžko zvládnutelný. Jakés takés vyjednávání s vedením školy končí ve třídách s profesory debatujícími se studenty, každý podle svého mínění a přesvědčení. Později všichni přecházejí do krásné nové tělocvičny a tam k nim promlouvá předseda městské partaje a svazu mládeže. Projevy nezajímavé, bezobsažné, frázovité, studentům v této zcela nové situaci směšné i s řečníky. Po 21. listopadu se uskutečňuje setkání a diskuse s vysokoškoláky a je koncipována rezoluce studentů i vyučujících proti brutalitě policie v Praze. Do Náchoda přijíždí krajský školní inspektor, pokouší se diskutovat se studenty a hlavně zabránit promítání videokazety o nedávném zásahu policie proti pražským vysokoškolským kolegům. Dlouhé a zbytečné vyjednávání na schodišti: Film je nakonec promítán čtyřikrát.

Každý podvečer je v těchto revolučních dnech náchodské náměstí naplněno občany nejrozumnějšího stáří, zaměstnání i přesvědčení,

sledujícími projevy místních i cizích představitelů demokratického smýšlení, většinou členů Občanského fóra v těchto dnech založeného. Bouřlivé a nesmírně radostné události vrcholí 24. listopadu 1989 dvouhodinovou stávkou všech podniků ve městě a manifestací na náměstí ve 14 hodin.

Následující rok byl ovšem v celém státě a společnosti poznamenán v pravdě historickými událostmi, i když ve školství nedošlo, a snad ani dojít nemohlo, k nějakým zásadním změnám. v náchodském gymnáziu však k jedné změně došlo: Dosavadní ředitel Josef Holec si patrně uvědomil zcela novou politickou situaci a ze svého vedoucího místa odstoupil. Profesorský sbor mu zůstává vděčný za odbornou a metodickou činnost v oboru matematiky a fyziky. Nebylo námitek proti jeho dalšímu působení jako profesora. Po čase však sám odešel na jiné pracoviště.

Holcovým nástupcem byl celým sborem zvolen češtinář a kulturní pracovník Aleš Fetters. Své funkce se ujal 1. února 1990. Ani v době svého vyloučení z pedagogické činnosti a při fyzické práci v teplárně nevzdal se svých kulturních zájmů a činností. Aniž by jeho polovzdělání dozorcí tušili, objevila se občas šifra „af“ v místních i jiných časopisech (Pochodeň, Kmen), a dokonce se ve výlohách některých pražských knihkupectví objevovalo oznámení, že 23. března 1981 pořádá Společnost bratří Čapků ve Smetanově muzeu večer o přátelství Karla Čapka s Fráňou Šrámkem, na němž promluví profesor Aleš Fetters a ukázky přečte Hana Kofránková a Jan Fišer. Fettersův kulturní zájem a temperament se projevoval také jeho každoroční účastí na Šrámkově Sobotce, kde se setkával s dlouholetými přáteli z kulturní oblasti a vnášel mezi ně svůj osvobodivý humor. Tam se také účastnil sobotecké literární soutěže 1981 s tématem značně odlišným od svých dosavadních zájmů: Ze své znalosti broumovské krajiny vytěžil studii o hydronymii svérázného Broumova. Práci však tehdy nesměl zadat pod vlastním jménem, proto ji podepsal jmenem přítele, na jehož adresu přišlo také finanční ocenění. – Hlavním Fettersovým zájmem zůstává ovšem

literární historie: v roce 1987 mu vydává Československý spisovatel půvabnou knížku Cesty k přátelství, soubor vzácné korespondence Karla Čapka a Fráni Šrámka. Příznačné pro kulturu té doby je, že text jedné pohlednice, na níž se vyskytuje jméno Masaryk, nesměl být do souboru zařazen.

Vést školu v převratné době 90. let byl úkol, před kterým dosud žádný ředitel náchodského gymnázia nestál. Ředitel Feters měl nepochybně jak intelektuální erudici, tak uvědomělé demokratické přesvědčení, aby vyvedl ústav z myšlenkového a pedagogického zmatku té doby. Hned po svém nástupu se uvedl dvěma maličkostmi, pro něho však příznačnými, byť i náhodnými. v aule školy mohl přivítat a představit studentům a kolegům Josefa Škvoreckého, náchodského rodáka a maturanta, světoznámého spisovatele, žijícího dlouhá léta v Kanadě. – Druhá maličkost: v zápětí po svém nástupu kolegiálně pomohl dokončit provedení Čapkovy Velké pohádky doktorské, zdramatizované dr. Stanislavem Máslem, který nemohl sám nastudování dokončit pro náhlé onemocnění. Nový ředitel spolu s prof. Venclíkovou a za výtvarné spolupráce prof. Jareše „dotáhli realizaci“ podle Máslových představ, jak o tom sám píše ve výroční zprávě 1989-90.

Že si nastupující ředitel uvědomoval, co znamená nová, demokratická škola, tedy i zdejší ústav s dobrou tradicí, zřetelně vyjádřil v úvodu výroční zprávy téhož roku. Píše tam: „Připravujeme žáky pro novou moderní školu. s nimi chceme začít odstraňovat hrůzné chyby minulosti... k tomu je nutná humanizace školství. Jednostranné technické zaměření se neukázalo správným řešením... musíme cítit odpovědnost za výsledky své práce, za vše, co můžeme ovlivnit. Zlidštit a zkvalitnit život, to musí být hlavním cílem práce nás všech“. Za rok potom v téže publikaci vyslovuje důvěru, že si náchodské gymnázium zachová svou pověst školy náročné, která bude plnit odkaz Jana Amose Komenského – škola dílnou lidskosti.

Tak začala uvědomělá řídící, pedagogická i kulturní, nikdy

však karieristická činnost ředitele Fetterse. Je třeba hluboce litovat, že se nemohla plně rozvinout a přivést školu k jejímu bývalému, a především k novému rozkvětu. Ještě před prázdninami 1991 byl stížen vážnou chorobou a na začátku nového školního roku ze své funkce odstoupil. Později přijal místo školního inspektora a nepochybně přispěl k novému pojetí školství v okrese.

Od 1. března 1992 dostává se konkurzem na místo ředitele dosavadní zástupce prof. Miloslav Javůrek, matematik a fyzik, a jeho zástupcem se stává přírodopisec a chemik Radomil Dostál.

Vstupujeme do poslední dekády našeho století, neboli do prvního desetiletí demokratické školy. Pochybená by ovšem byla představa návratu nejen ke klasickému gymnáziu, neboť to bylo už koncem první republiky vzácností, ale ani ne k tehdy běžnému reálnému gymnáziu, kterým byla i škola náchodská. Nemůže tedy jít o vyslovený návrat, i když ovšem ne o naprosté zamítnutí. Vždyť i stále zachovávané označení „gymnázium“ svědčí o snaze navázat na minulost. Jaká tato nová škola bude za deset let, záleží nepochybně především na legislativě, a ovšem na osobnostech pedagogů.

Stojí za povšimnutí, že v několika příspěvcích tohoto almanachu vzpomínají jejich autoři vděčně na profesory jak humanitních, tak přírodovědných předmětů, včetně matematiky, fyziky a chemie, což svědčí o tehdejší naukové rovnováze, takže maturanti mohli studovat, a také studovali jak obory univerzitní, tak technické. Po myšlenkové devastaci z doby minulé půjde patrně o získání této rovnováhy a s tím spojené výchovy k demokracii.

Podle záznamů školní kroniky 1990-91, vedené stále prof. Jiřím Šolcem, se dovídáme, že ještě na začátku tohoto školního roku dokončovaly se poslední stavební změny zahájené ředitelem Holcem, jako je nová přístavba sborovny, ředitelny a sekretariátu, a že v září 1990 ministerstvo schválilo

poválečný název ústavu Jiráskovo gymnázium, zrušený na začátku jednotné školy. Menší opravy však probíhaly ještě v roce 92-93 s tím rozdílem, že se prováděly v době prázdnin, nikoli v průběhu školního roku.

Kromě dvojí změny ve vedení nastaly také změny v profesorském sboru. Hned na začátku roku 1990-91 přichází profesor Jaroslav Knittl, jemuž bylo znemožněno působit ve školství, neboť po filozofické fakultě studoval ještě katolickou teologii. Nyní byl přijat jako důchodce pro češtinu a filozofii. Působil však zde jen jeden rok. Zcela novým členem se stal Belgičan Louis Petithan, bydlící už řadu let v Červeném Kostelci, kde jeho paní vyučuje na základní škole. Gymnázium v něm dostalo příležitost zavést po řadě let francouzštinu, avšak zájem žáků i rodičů o jeden z nejvýznamnějších evropských jazyků a jeho kulturu je tak nepatrný, že se stěží v učebním plánu udržuje.

V únoru 1991 odešel do důchodu prof. Jiří Šolc. Působil na naší škole od r. 1972 jako zástupce ředitele. Zůstane v paměti jako člověk pilný, taktní a tolerantní. Vyučoval dějepis, občanskou výchovu-filosofii, a jako dobrý hudebník a dlouholetý sbormistr červenokosteleckého pěveckého sboru Záboj hudební výchovu. Po Jarmile Nekvapilové převzal vedení školní kroniky a psal ji vskutku pečlivě až do r. 1992. v dlouhém období ředitelského působení Jaroslava Másla – dějepisce, nebyla školní kronika prakticky vedena, pro historii školy v letech padesátých a šedesátých nemáme v kronice žádnou oporu.

Po prázdninách 1991 připomněli si všichni kolegové a přátelé profesora Milana Jareše, že se 22. července dožil šedesátky. Téměř přesně za rok, 23. července 1992, byla jeho rodina a všichni, kdo ho znali, doslova otřeseni jeho tragickým odchodem. Patřil k významným členům sboru, dějepisec a výtvarník, pedagog rozumějící mladým lidem, člověk družný, nadaný, někdy s poněkud ironickým, ale vždy laskavým humorem. Zůstávají na něho bolestné a láskyplné vzpomínky.

Revoluční politické změny se ovšem projevily v samotné organizaci práce, ať už podle pokynů ministerstva, nebo rozhodnutím ředitele ve spolupráci se sborem. Novinkou byly přijímací zkoušky do primy, první třídy budoucího osmiletého gymnázia. Přihlásilo se 111 žáků 5. tříd základních škol, přijato bylo 17 dívek a 13 chlapců. v 1. ročníku čtyřletého studia byly zřízeny dvě větve, humanitní a přírodovědná, zavedena cvičení z českého jazyka a obnovena hudební a výtvarná výchova.

Výrazné změny nastaly ve vyučování jazyků, zejména angličtiny a němčiny, navázáním styků z cizinou. Pro angličtinu se to stalo hlavně z iniciativy Drahomíry Benešové, bývaléžačky, která už v říjnu 1990 navštívila soukromě Dánsko a začala s tamějšími učiteli uvažovat, jak by vysoká úroveň výuky angličtiny v Dánsku mohla pomoci u nás. Tak začala vzájemná setkávání dánských a náhodských studentů a učitelů. Na jaře 1991 účastnila se delegace dánských učitelů vyučování v našich třídách, při další návštěvě pak sami vyučovali. První návštěva našich studentů v Dánsku se uskutečnila později v městě Koldingu. Byl to pro ně nepochybně zážitek jak jazykový, tak turistický, neboť se plavili po moři až do švédského Goteborgu. Následující jaro strávili dánští studenti a jejich učitelé dovolenou v našich Orlických horách, a tak se utužilo vzájemné přátelství pro budoucnost. s americkými studenty se v jejich rodinách několikrát setkali naši na americké vojenské základně v Ramsteinu v Německu, ale také s anglickými ve Warringtonu, s nímž je ve styku naše město. Uskutečnily se ovšem také zájezdy do Londýna. Vedoucími zájezdů do anglické oblasti byl prof. Petithan a prof. Benešová, doprovázení někdy také prof. Šimonem nebo Jindrou.

V průběhu těchto let se stalo takřka samozřejmé, že každým rokem ve škole působí lektor angličtiny z Velké Británie nebo Ameriky, což výrazně přispívá k rozšíření jazykových zkušeností studujících. v roce 1994-95 stala se členem sboru paní Anžik Aršakuni z Arménie s aprobací pro angličtinu a

francouzštinu. Přes neznalost češtiny se stala oblíbenou členkou sboru i profesorkou studentů, které vyučuje.

Zeměpisně, kulturně a historicky je nám ovšem blízká oblast německá. Věnuje se jí pozornost zejména zásluhou našich germanistů Mathesové, Ducháčové, Forejta, Fišerové a Škodové. První německou návštěvou u nás byli studenti gymnázia v Oesede u Osnabrückeru na začátku roku 1991-92. Od té doby se uskutečňují vzájemné desetidenní pobyty našich studentů v rodinách německých žáků a naopak. Naši hosté obdivují krásy našeho kraje, pořádáme pro ně každoročně celodenní výlety do Prahy a Krkonoš, navštíví náchodský pivovar, jsou přijati na radnici a prohlédnou si zrekonstruovaný Beránek.

Také naši žáci podnikají v Německu výlety do blízkého i vzdáleného okolí Osnabrückeru – do Münsteru, Brém, na pobřeží Severního moře nebo do Holandska. Delegace učitelů naší školy se spolu s ředitelem Javůrkem zúčastnila i oslav 25. výročí založení gymnázia v Oesede.

Německá strana též umožňuje vždy několika našim žákům roční studijní pobyt na jejich škole, zařídí i bezplatné ubytování a stravování v německých rodinách.

Každoročně jezdí naši žáci s p. Forejtem na čtyřdenní zájezdy do Drážďan a Seiffenu.

Studijně pobýli v cizině kratší dobu prof. Forejt v Německu nebo Venclíková ve Španělsku. Hned v r. 1990 byli v Rakousku profesori Holec a Polák jako členové Jednoty českých matematiků a fyziků.

Dobré jméno našeho města i naší země šíří také pěvecký sbor školy, který často doprovází zájezdy jazykové. Jeho zakladatelem a sbormistrem je Ing. Vlastimil Čejp, bývalý vynikající žák naší školy, dnes jeden z vedoucích pracovníků místní teplárny, ale zároveň hudební znalec, klavírista, sbormistr pěveckého sboru Hron a skvělý člověk. Více o činnosti svého sboru píše sám v tomto almanachu. -Profesori i

studenti mohou si svůj sboreček poslechnout při různých školních příležitostech v aule, na akusticky výborném schodišti na začátku nebo na konci školního roku, před Vánocemi, kolem maturit. Na veřejnosti vystupuje při různých slavnostních příležitostech, jako bylo opětné otevření Beránku, nebo zahájení konference o životě a díle Václava Černého v březnu 1995, kde vystoupil spolu s tradičním sborem Hron. Kromě onoho šťastného „otevírání oken do Evropy“ z hlediska jazykově geografického a několika organizačních změn se celková situace školy příliš nezměnila a snad ani změnit nemohla. Stopy po nedávné minulosti se jen pomalu překonávají. Poměrně rychle se podařilo legislativně zlikvidovat přebujelý počet odborných předmětů, které byly pokládány takřka za základ výuky i výchovy. Také zcela nenápadně zmizel zpolitizovaný svaz mládeže a zůstaly jen finanční nepořádky v jeho ústředních orgánech. Zmizela také odborářská „prodloužená ruka strany“ a vznikla svobodná organizace, snažící se hájit skutečné zájmy učitelstva. Snad během jednoho roku zanikly brigády.

Charakteristické pro současný život gymnázia je také založení studentského časopisu. Jmenuje se Doutnák a na obálce nultého čísla prvního ročníku redakce vysvětluje, že tímto názvem chce navázat na někdejší časopis Křesadlo, neboť nový Doutnák má být symbolem naděje, tedy něčeho, co má být zapáleno. Byl založen v listopadu 1993 Danem Tichým, šéfredaktorem, Štěpánem Macurou a Radimem Faltusem za „morální podpory“ jejich třídní prof. Hany Janušové. Vychází v termínech nepravidelných. Jeho tvůrcům se daří vydávat časopis obsahově pestrý a vtipný, nevyhýbající se kritickému pohledu na běh školy ani inteligentní satiru, sleduje kulturní dění, nevyhýbá se ani vážným tématům. Vkusná je grafická podoba jednotlivých čísel.

Prvním časopisem v historii našeho gymnázia bylo Honíme se po učenosti, redigované Jaroslavem Suchým od roku 1937-38, jak je tam podrobněji zmíněno. Záhy po válce začali studenti vydávat časopis Na cestu za redakce Anny Rouskové, dnes známého

spisovatele Pavla Gryma a Jiřího Horiny, ten pak krátkou dobu redigoval ještě časopis Zrcadlo.

V dalších letech bylo nemyslitelné, aby vycházel jakýkoliv jen trochu svobodnější studentský časopis. Až uvolnění situace v šedesátých letech a aktivita několika studentů kolem Evy Mikešové dala vzniknout na jaře 1966 třem číslům časopisu Anténa, ve školním roce 1966-67 vyšlo pak v redakci Evy Mikešové sedm čísel časopisu s názvem Křesadlo. Později vycházelo nepravidelně, ve 2. ročníku čteme připomínku tragické smrti Jana Palacha. v normalizačních poměrech časopis zanikl, výjimkou bylo „plesové číslo“ Křesadla v únoru 1976.

Udržela se dobrá tradice různých soutěží, olympiád i sportovních soutěží. Soutěžilo se opět převážně v oborech přírodovědných, matematice, fyzice a chemii. Obory humanitní byly zastoupeny olympiádou v českém jazyce a angličtině. Potěšitelné je, že se některých soutěží mohou účastnit také žáci nižších tříd osmiletého gymnázia. Stále se udržuje zájem i o středoškolskou odbornou činnost. Zajímavé práce se objevily z oboru ochrany životního prostředí s tématem Čistota vody v řece Úpě nebo biologické téma virologické.

Mimořádného úspěchu dosáhl v roce 1995 student 4. ročníku Boris Ekrt svou geologickou prací „Nová paleontologická lokalita u Olivětína (Vnitrosudetská pánev-spodní perm)“. Práce zvítězila v celostátní přehlídce S0Č v oboru geologie a geografie, ale zvláště významné je, že získala také cenu nadace Jaroslava Heyrovského. Autor v uvedené lokalitě našel kromě mnoha zkamenělin, otisků fosilních ryb, zejména zbytek žraloka, což má skutečně vědecký význam.

Také současní tělocvikáři Iva Rojťová, Josef Zikmund, Zdeněk Košvanec, Bedřich Nejman navazují na své předchůdce Ladislava Graua a Alenu Vítovou. v poslední době se zasloužili o celou řadu úspěšných sportovních soutěží mezi různými školami, zejména šlo o basketbal, lehkou atletiku a volejbal. Dokonce uspořádali pětidenní sportovní kurs pro 3. ročníky v oborech

cykloturistika, pěší turistika a orientace v terénu. Za záznam také stojí sportovní turnaje organizované samotnými studenty. Šlo o malou kopanou a dívčí turnaj v košíkové. Celá akce byla zakončena volejbalovým turnajem 11 družstev, dokonce za účasti profesorů a profesorek.

Při zmínce o starších tělocvikářích je jmenována také prof. Alena Vítová. Učila zde tělocvik a češtinu, po odchodu do důchodu v r. 1978 záhy velmi vážně onemocněla a po několikaletém utrpení zemřela v květnu 1984. Svoji vilu a zahradu odkázala městu s přáním, aby majetku bylo využito pro charitativní účely. Její přání se uskutečnilo a dnes je zde vybudován charitativní ústav evangelické církve Betanie.

V průběhu stoleté historie gymnázia stala se celá řada odborníků z jeho profesorských sborů významnými vědeckými pracovníky i na vysokých školách a vědeckých ústavech. v současné době přešel na Vysokou školu pedagogickou do Hradce Králové přírodovědec RNDr. Václav Ducháč, zdejší maturant z roku 1971. Pracuje zejména v oblasti zoologie, hlavně v entomologii. Své studie publikuje nejen v odborných časopisech našich, ale také cizích. Jako jediný náš entomologický odborník pro skupinu štírků je registrován v mezinárodním dokumentačním středisku tohoto oboru v Paříži. Pro nás je potěšitelné, že věnuje svou odbornou pozornost také našemu regionu, např. ve studiích o vydře říční na Broumovsku, zastřelení mývalovce kuního nebo nálezům speciálních brouků. Přitom je Dr. Ducháč vynikajícím pedagogem, zasvěcujícím své studenty do vědecké práce, učitelem náročným, s pochopením pro mladé lidi. z didaktického zájmu vychází i autorská spoluúčast na středoškolské učebnici Kapitoly z obecné biologie, v níž je autorem studie Přehled dějin biologie. Největšího ocenění jeho vědecké práce se dostalo za autorskou spolupráci na krásně vybavené knize Klíč k určování bezobratlých (spolu s J. Bucharem), jež byla oceněna Cenou Josefa Hlávky za rok 1995. Ve výročních zprávách zaznamenal i dlouholetou pedagogickou a odbornou činnost přírodovědce Jaroslava Starého, kterého

dodnes pamatují někteří jeho žáci i kolegové. Zajímavá a cenná je zpráva o herbáři profesora Starého, uložená dosud ve sbírkách školy. z ní vychází Ducháčova odborná stať o kapradnorostech v Krkonoších, uveřejněná ve sborníku Opera corcontica 1987. s obdivem a vděčností vzpomněl na nedožitě osmdesátiny profesora Josefa Hrubeckého (1908-1983), jehož byl žákem a později i nástupcem. Minulosti školy se týká také jeho stať o někdejší botanické zahradě, odborně a vkusně zřízené současně se stavbou budovy. Zanikla až po sedmdesáti letech přístavbou nové tělocvičny a zčásti také základní školy. Zaznamenejme ještě Ducháčovy dva studijní pobyty v cizině, v červnu 1990 v polské akademii věd v Krakově a o prázdninách 1995 v mořské stanici biologického ústavu na ostrově Helgolandu.

Nová doba a noví pracovníci přinášejí někdy také zcela nové nápady, byť zcela nenápadné, které však oživují život ve školském prostředí. Tak profesorka Nývltová organizuje pro žáky, učitele a někdy i rodiče zájezdy do hradeckého Klicperova divadla na představení dramaturgicky velmi promyšlená, zřejmě se zřetelem na středoškoláky. Profesorka matematiky PaedDr. Karastojanová uskutečňuje již třetím rokem matematickou soutěž, nazvanou Zdravým rozumem, pro studenty primy, sekundy a tercie. Nejde o uplatňování mimořádných znalostí, ale nutný je nápad, logická úvaha, prostě možnost „provětrat mozkové závity“, což je užitečné i zábavné. Profesorka Janušová, výtvarnice a češtinářka, spolu se svými žáky se nápaditě stará o svěží, moderní výzdobu vstupní haly, chodeb a všech oddílů schodiště. Studentské výtvarné práce vystavuje v improvizované galerii „Na provázku“ v mezipatře, v roce 1996 uspořádala i veřejnou výstavu jejich prací v prostorách knihovny spolu s pracemi studentů SPŠ stavební.

Co dodat k této směsici historie, úvah i vzpomínek na druhé půlstoletí náchodského gymnázia. Chci hlavně zdůraznit, že nešlo a ani nechtělo jít o jakési soustavné sledování dějů

období od konce války do současnosti, nešlo především o fakta, osoby a osobičky, ale o pokus, byť i nedokonalý, zachytit celkovou atmosféru oné doby našeho školství, označované souslovím jednotná škola. Je proto do značné míry lhostejné, jak se jednotlivé etapy té doby nazývaly, zda devítiletka, jedenáctiletka... nebo čtyřleté, tříleté gymnázium nebo od kdy do kdy jestvovaly. Šlo o to zaznamenat, jak se v celém školství, konkrétně ovšem v této škole, projevovalo mocenské prosazování světového názoru nehumánního, a tudíž přímo odporujícího evropskému myšlení. Že se toto úsilí, přes veškerou bezohlednost, ba přímo násilí, nepodařilo, je jen důkazem nosnosti toho myšlení, v němž byly vychovávány předchozí generace.

Věřme, že století, do něhož naše škola vstupuje, bude dobou bez válečného krveprolití. Dnes však už je zřejmé, že zápas s nejružnějšími formami nelidskosti i s lidskou hloupostí potrvá. A tak i v budoucnosti půjde o zachování lidskosti, což je nejvlastnější poslání vzdělavců – současných i budoucích.

Zdeněk Vojtěchovský